

CSAPODY MIKLÓS

A DUMAPOSTA ASZTALTÁRSASÁG

■ Az akkor már majdnem százezres, kétharmados magyar többségű Kolozsvár a húszas évek végén is „Erdély irodalmi, zszurnalisztikai, kulturális értelemben vett centruma”.¹ Több mint félszáz nyomdájából a második világháború utáni időkhöz nagyjából négyszáz időszakos sajtótermék került ki, köztük olyan napilapok, mint a polgári liberális *Ellenzék* (1880–1944), a *Független Újság* (1934–40), az Országos Magyar Párt irányvonalát követő *Keleti Újság* (1918–44) és a cionista *Új Kelet* (1918–40). Kolozsváron jelent meg a *Keresztény Magvető* (1861), a *Napkelet* (1920–22), a *Magyar Nép* és a *Pásztortűz* (1921–44), az *Erdélyi Irodalmi Szemle* (1924–29), a *Korunk* (1926–40), az *Erdélyi Helikon* és az *Erdélyi Szemle* (1928–44), itt jött létre a Minerva Irodalmi és Nyomdai Műintézet Rt. (1920–48) és az Erdélyi Szépmíves Céh (1924–44). „Erdély fővárosa” lett a fő színhelye a kisebbségellenes sajtótörvények és a kiszámíthatatlan (megvesztegethető) cenzúra elleni fellépéseknek, az újságíró-szakszervezet heves küzdelmeinek is. Abban az időben újságíróknak lenni társadalmi rangot, kaszthoz tartozást jelentett akkor is, ha Fehér Dezső, Ady barátja, a *Nagyváradi Napló* szerkesztője szerint minden erdélyi újságíróra legalább hat álhírlapíró jutott.² Kolozsváron akkoriban pezsgő magyar sajtóélet zajlott, mert nemcsak a hírlapíró, hanem az író is „kávéházi ember. Legalábbis az volt hajdanán, amikor vitában, füstben irodalom és időszerűség, irodalom és társadalom,

**A Dumaposta, a *Korunk*
„társalgási szeglete”
már a maga idejében
fogalommá vált, mert
„ott itta feketéjét
a Mord Major,
Gaál Gábor”.**

irodalom és újság tündéri szerelemben vagy éppen szerelmes perpatvarban éltek együtt, de mindenképpen termékenyítő izgalomban. Modern és európai irodalommal a kávéházban is lettünk, a zsongásban, nyüzsgésben, ami városiasodásunkkal járt, társadalmiságunk európai korszerűsödésével. Még a harmincas évek »népi« irodalma is, legalábbis koncepciójának kiforrása, jórészt kávéházakban alakult, a budapesti Centralban. Hát még a magyar avantgardizmus!”³

A kapkodva, felszínesen modernizálódó, annál erőteljesebben romanizálódó történelmi városban régi magyar intézmények sora működött: az „EMKE, EME, itt van az erdélyrészi református és unitárius püspökség székhelye, itt székel a római katolikus státus, Kolozsvár nagy múltú magyar város, szinte automatikusan vették hát tudomásul, hogy Kolozsváron székeljen a Magyar Párt is és innen irányíttassék a tagozatok élete. Ebbe a megoldásba a tudat küszöbe alatt belejárt az a körülmény is, hogy a románság az összes erdélyi magyar városok között éppen Kolozsvárt akarta leginkább elrománosítani, és hogy Gyulafehérvárról az erdélyi románság Kolozsvárra tette át a főhadiszállását. Immár két erdélyi nemzet is centrumává avatja Kolozsvárt, mi sem természetesebb, hogy a magát külön nemzetiséggé deklaráló zsidóság – amely elhatározás természetesen Erdély zsidóságának csak törpe hányadát öleli fel – hasonlóképpen itt vélte helyesnek felállítani a Zsidó Nemzeti Szövetség centrumát. Kolozsvárra települt át a szociáldemokrata munkásság vezetősége is, és minden ilyen politikai és parlamenti párt képletét magára öltő megmozdulás önmaga körül kitermelte a központi sejtet, az Erdélyre szóló intézmények egész sorát. E pillanatban Kolozsvár palettájának minden más erdélyi várostól megkülönböztethető színkeveréke, hogy itt az új nyugati országrész politikai tűzhelye.” Ligeti Ernő mégis úgy látta, minden erdélyi városban „nagyobb az összeműködés, a társadalmi élet hajszálcsöves áramlása, mint éppen minálunk. Itt Kolozsváron, ha akarom, három, ha akarom, négy világ is él egymás mellett: magyarok, románok, szászok, zsidók, és ezek nem igyekeznek tudomást venni egymásról, kitépik magukat minden közös társadalmi érintkezésből. Érdekes, hogy míg a Kolozsváron székelő angol, francia, osztrák, csehszlovák, magyar, német, olasz külügyi képviseltek a diplomáciai testület doyenjének vezetése alatt időnként megtalálják nemcsak az érintkezés, de a barátságos társadalmi kapcsolatok szálait is, addig Kolozsvár autokton nemzetiségeinek nincs egyetlen közös foyerje sem, ahol hébe-korba összejöhetnének.”⁴

A kolozsvári magyar elitek (arisztokrácia, egyetemi tanárok, orvosok, jogászok, tisztviselők, iparosok-kereskedők, írók, újságírók, művészek) társadalmi életének számos közkedvelt intézményes, avagy magán fenntartású „közös foyer”-ja kínált alkalmas színhelyet a háború végét követő évekig, amikor megszűnt minden magyar közösségi élet. Ilyen intézmény volt a Deák Ferenc utcában az 1896-ban alapított Nemzeti Kaszinó, a húszas évektől a Monostori úton a hírneves Óvári-szalón és a Dumaposta a Fő téri New York kávéházban; a városban 7 nagyobb kávéház, 12 szálloda, 14 cukrászda és 29 étterem működött a harmincas években. Bár valamennyi emlékező kortárs teljes joggal köti a New Yorkhoz, a Dumaposta történetének egyik színtere is egy étterem (kisvendéglő) volt. A Kossuth Lajos utcai „Nagy Jóska kocsmában”, Sütő Nagy László lapszerkesztő szüleinek vendéglőjében muzsikált Müller Poldi és cigányzenekara, akit Nagy Iduka társtulajdonos után nagyidai cigányoknak nevezett a kolozsvári köznyelv. „A zenekarral szemben állt a híres Dumaposta asztala, amely délutánonként az Újságíró Klubban működött, az esti szeánszot viszont itt tartották.”⁵

(A harmincas években Kolozsváron újságíróskodó Thury Zsuzsa valamennyi kisvendéglő közül a Nagy Jóskát találta a legotthonosabbnak.) Kiváló konyhája után híres volt a Fő téri Czell-féle söröző is (Czell Frigyes és Fiai); a színész- és újságíró társadalom, valamint a „bohémekhez” csatlakozó civilek eme találkozóhelyén gyakran megfordult Balázs Samu, Janovics Jenő és Poór Lili, Karádi Nagy Lajos, Kőmíves Nagy Lajos, Szentgyörgyi István, Tompa Sándor és Váradi Miklós.⁶ Akkoriban azonban már nem a kisvendéglő, hanem a kávéház volt az igazi, „a sörcsarnokkal és kiskocsmával össze nem téveszthető, példásan demokratikus intézmény”.⁷ A kolozsvári kávéház „most már valóban az a hely, aminek szánták: friss értesülések forrása, vélemények cserehelye, eszmék pezsdítője, vitaforum, fáradt idegek pihentetője, távirati iroda, apró kölcsönök kamat nélküli hitelbankja, szabadegyetem, facéroknak és vékonypénzüeknek második otthon, hiú embereknek színpad, amelyen tetszés szerint bármikor fölléphetnek, hogy magukra tereljék a figyelmet.”⁸ A *Pásztortűz*, s részben a *Helikon* írói köre az Unió Nagykávéházban, Sütő Nagy László, az *Erdélyi Szemle* főszerkesztője a Mátyás király téri Európában, az egyetemi tanárok, jogászok, orvosok és a „városháziak” a Központi Kávéházban, a Fő téren ülték körül az asztalt (utóbbiak már a New York befejezése előtt is). Kuncz Aladár a Szentegyház utcai Palace-ba hívta a *Helikon* törzsasztalához a fiatalokat, köztük Méliusz Józsefet; nemsokára „A Palace-t felváltotta a New York kávéház ebéd utáni liberális, baloldali, már akkor »népfronti« író-újságíró törzsasztala. – Nem a moszkvai internacionálé (a K[ommunista]. P[árt].-ok egyesülése) »Népfrontjára« gondolok. Amely elárulta a spanyol szabadságharcot. És a Hitler–Sztálin-megegyezéssel végződött. A Ribbentrop–Molotov-kézfogással. Az utasítással a második világháború kitéréssek: a francia kommunisták segítsék a hazájukat elfoglaló hitleristákat. – A New York kávéházban az a törzsasztal volt a legendás (»meseszerű«) emlékü »Duma-posta«. Elnevezése a budapesti *Dunaposta* sajtó- és hírügynökség persziflázsa (kicsúfolása). Asztalfője úgy volt Gaál Gábor, mint a Palace-beli törzsasztalé Kuncz Aladár. [...] Akkor mi már egy harmadik kávéházban, a Centralban hordtuk össze az *Új Arcvonal* című, azóta elfelejtett nemzedéki antológiánkat...”⁹ Évtizedek múlva a párizsi Flore asztalánál ülő Méliusznak, az erdélyi magyar irodalom „kávéházi matadorának” emlékeiben támadt fel ifjúságának „kolozsvári New Yorkja és Centralja, a brassói Corona, a temesvári Palace, a váradi Jappot, Bukarest Corsója és a Capşa a Calea Victoriei-en, meg történelmi rokonaik Európáiban: az Andrassy úton, Pesten a Japán, a berlini Gedächtnis Kirche melletti Romanisches Café, Pozsony, Prága, Zürich, Bécs kávéházai, és hogy füstjük emlékével együtt feltámadok én magam is, a hajdani fiatal rajongó, ki úgy vélte magáról, hogy költő, író ő, a kávéháziak pedig a törzsasztalnál, öreg rókák, kegyesen táplálták benne e tévhitet [...] mindama régi kávéházakban benne rejtett épp ez, a Flore, a Napnyugati kávéház, amiként most, itt, ebben a Napnyugati kávéházban benne rejlenek mindazok a régiek: Gaál asztala, Nagy Lajos asztala, Kassák, a Nyugat, József Attila asztalai, és az a kezdőké is a kolozsvári Centralban [...] Európa Európában, írók és irodalmuk, dumások, színészek, festők és művészetük, újságok mindenféle nyelveken, folyóiratok, »információk« és könyvek, könyvek, könyvek, ceruza és kéziratpapír, viták, Kuncz Aladár toleráns fejedelmisége, Gaál Gábor ironikusan villogó szemüvege és gyilkos morgása, csípős és öldöklő tréfák, és a kritika kritikája.”¹⁰ A sokat szenvedett kávéházi író „leromlott élete végnapjaiban” is egy könyvcímre ébredt: *Kávéház helyett börtön*; „Újra s újra olvastam Márainál a hajdani kávéhá-

zakat. Krúdy Gyula kávéházait, amiket jórészt már ő, Márai sem ért meg. Amiknek a második világháború vetett véget. Arad, Nagyvárad, Kolozsvár, Brassó, Bukarest, Budapest, Berlin, Pozsony, Prága, Kassa. Akikkel ott együtt éltünk, mi voltunk az irodalom. A börtönök az ellenirodalom.”¹¹

A kolozsvári magyar (és igen kis számban román) írók, újságírók, művészek tekintélyes része a New York pompás épületében találkozott egymással. Az eklektikus szálloda-kávéház a Fő tér Jókai és Egyetem utcai sarkán, a Nemzeti Szálló helyén épült 1893–94-ben Pákei Lajos kolozsvári főépítész tervei szerint, három szinten, 7200 négyzetméteren. 1912-től a kiváló francia konyhát meghonosító Fészl József bérelte, aki bevezette a telefont és a külön generátorról működő központi légfűtést, továbbá fürdőket, fedett-fűtött tekepályát, a nagy belső udvar fölé szétrnyitható üvegfedelelet épített. A húszas évektől a szálloda reprezentatív földszinti, nyugat-európai mértékkel mérve is nagyvonalú kávéházi tere lett a magyar szellemi elit találkozóhelye, társadalmi életének központja (1944. március végétől az épület a Gestapo főhadiszállása, később diákotthon, városi szálloda, végül máig omladozó kísértetkastély). Az elegáns kávéházi részben a Dumaposta mellett más társaságok asztalai is otthonra találtak, köztük a mereven elkülönülő egyetemi professzoroké, a „New York-i magyaroké”, akik „a délutáni feketekávé is majdnem éppoly komoly ridegséggel szürcsölték, mint mikor szegény drukkos jelöltjeiket vizsgáztatták”.¹² Az üzletelők „kistőzsdéje” és a kártyakaszinó között a New York bal felőli belső termébe a színészek (Fekete Mihály, Kiss Manyi, Nagy István, Neményi Lili, Tompa Sándor), művészemberek tértek be saját asztalukhoz, amely az Újságíróklubban, a *Helikon*-asztal szomszédságában állt. Másik szomszédjuk a Dumaposta törzsasztala volt, délutánonként itt foglalt helyet Gaál Gábor a kávéház Egyetem utcára néző ablakainál, „a rózsaszín márványasztalnál”; Gaállal estefelé „a szerkesztőségtől pár lépésre a Nagy Jóska nevű kiskocsmában” találkoztak a *Korunk* munkatársai, a külföldről érkezett és vidékről betért hír- és kézírathozók.¹³ A „meseszerű” asztaltársaság ironikus, Neumann Jenő alapítótól származó elnevezése a budapesti *Dunaposta* hírügynökség nevéből eredt. A Dunapostát Kozma Miklós „médiamogul” formailag önálló, az utódállamoktól diplomáciailag nem kifogásolható fedővállalatként hozta létre azzal a céllal, hogy figyelemmel kísérje az elszakított országrészekben zajló eseményeket, megtörje Bécs hírmonopóliumát. Az ügynökség valójában Kozma irányításával, az MTI Rt. szerves részeként működött.¹⁴ (Azokkal a tudósítókkal, akik az erdélyi, felvidéki, délvidéki lapokat olvasták, Kozma később tervbe vett egy másik hasonló szervezetet is. 1924-ben, amikor az általa a Dunaposta élére kinevezett Lándor Tivadar román újságírók előtt kifecsegte az ügynökség hovatartozását, Kozma valamennyi régi munkatársnak felmondott.)¹⁵

A Dumaposta, a *Korunk* „társalgási szeglete” már a maga idejében fogalommá vált, mert „ott itta feketéjét a Mord Major, Gaál Gábor”.¹⁶ A Dumaposta asztala azonos volt Gaál törzsasztalával. Gaál többnyire „hallgatott. Éveken át. Az előkelő hely a város szívében fedezéke volt. S akárcsak ő, hallgatott itt mindig a két művész is: a román Emil Cornea és a pipás Szolnay Sándor is.”¹⁷ Gaálnak „a délutáni Duma-posta asztala éppen úgy szellemi serkentő volt, mint Kuncz Aladár számára a *Helikon*-asztal estefelé. De a Duma-posta asztalánál összegyűlő baloldali írók, művészek, újságírók társalgása élénkebb és színesebb volt. A *Helikon* asztalánál a társalgást merev hierarchia szabályozta, s csak Kuncz [Aladár] vagy Hunyadi Sándor engedhettek meg maguknak tekintélyes uraságokat is kipécéző

szellemességeket.”¹⁸ A *Korunk* kommunista szerkesztőjének, miután a Sziguranca a húszas évek elejétől 1939-ig figyelte, ez a „láthatóság” konspirációs szempontból is előnyösnek bizonyult, éppúgy, mint ahogy a kör politikai heterogenitása a „balra tartóknak” is hasznos volt. „Politikailag fedezte őket, s az írásaik által keltett gyanúval ellentétben azt emelte ki, hogy a társadalom és az államrend elismert és befolyásos brancsához, az újságírókhoz tartoznak.”¹⁹ Annak ellenére, hogy a két irodalmi szomszédvár, a marxista *Korunk* és a transzilvanizmust hirdető *Helikon* élesen szemben állt, munkatársaik nemcsak a New York boltozatos, fényűző termében értek meg egymással. A *Korunk* olykor könyörtelen „kemény magja” és a *Helikon* demokratikus irodalmi koalíciója ellentétének politikai-ideológiai gyökerei voltak, mégis hatvan jelentékeny író, költő, műfordító, esszéíró, nagy hatású publicista „járt át” az ellenfél szomszédvárába (a *Helikon* 56 tagú „marosvécsi íróparlamentjéből” 14-en voltak *Korunk*-munkatársak).²⁰ Ezt az átjárást elősegítő közeg volt a Dumaposta is. „Ülök szemben Neumann Jenővel – mondta Gáll Ernő majdnem ötven évvel ezelőtt megjelent interjújában, melyben ő volt a kérdező –, iszogatjuk az erős szilvóriumot, és arról faggatom a legendás »Duma Posta« hajdani elnökét, hogyan és miért keresztelte el asztaltársasága spiritus rectorát, Gaál Gábort »mord majornak«.” Az alapító emlékei szerint a harmincas évek elején „többek között azzal szórakoztunk, hogy az akkor divatos társasjáték szabályai szerint neveket adtunk egymásnak. A névadó feladata az volt, hogy keresztfia valamelyik testi vagy lelki-szellemi sajátosságát úgy ragadja meg, hogy valóban jellemző képet nyújtson róla. Először, G. G. ateizmusára utalva, »Papa-morgónak« neveztem őt el. Ez azonban nem ragadt rá. Szilágyi Andrást viszont ő keresztelte el »Handa-Bandinak«. Ebben az évődő-veséző agytornában sok közszájon forgó ragadványnév született Kolozsvár szellemi élete ismertebb alakjainak jellemzésére. A Duma-posta anyakönyvébe például »Címbaromként« jegyeztetett be Olajos Domokos, a közderültséget kiváltó, ostoba újságcímek szerzője. Mátyás Mátyást, a kistermetű, kiváló nőgyógyászt ugyancsak a mi társaságunk illette a »Hüvely Matyi« névvel. (Most tudtam meg Jenő bácsitól, hogy Kovács Katona Jenő ugyanitt nevezett el engem »Szaladgállnak«.) Amikor pedig a második keresztelő után, G. G.-on ragadt a »mord major«, sokan úgy éreztük, hogy az új név nem csupán és nem is elsősorban szigorát, hanem főként nagyságát, főnöki, mesteri mivoltát fejezi ki. A keresztelők a »majort« tisztelték benne.”²¹ Gáll Ernő emlékei szerint a rigorózus Gaál akkurátus komorsága „öszönző igényesség és szigor volt, amivel kéziratáinkat elbírálta, javította, és igen gyakran visszadobta. Félelmetes volt ebben a legendás zordságában. El is nevezték a Dumapostánál »mord majornak«. A Dumaposta volt a kolozsvári értelmiség törzsasztala az akkori újságíró klubban, ahol elég vegyes összetételű dialógus folyt a különféle irányzatú magyar és nem magyar értelmiségiek között. Ott trónolt Gaál, minden délután, itta a kávéját és abból a legendakörből, amely a Dumaposta körül kialakult, származik ez a tréfás elnevezése is.”²²

Mi zajlott a Dumapostában? Mindennapos, heves, olykor vitriolos viták irodalomról és politikáról, művekről és emberekről, eseményekről, az erdélyi magyarság sorsáról, hír- és eszmecsere, játék, barátságos társadalmi élet. A New York-beli Újságíróklubnak ez a közéleti találkozóhelye volt a legkülönbözőbb politikai irányzatokhoz tartozó szerkesztők, írók, művészek, ügyvédek és más értelmiségiek reprezentatív vitafóruma. A vitákban „A baloldaliaknál főleg a politikum számított; Dsida [Jenő]nél ellenkezőleg: őt csak a művészi érdekelte. De

ő nagyon türelmes volt. Szerette s becsülte Gaál Gábort is. És Gaál is őt. Hiába volt katolikus, valahogy mégis a szegények költőjének tartották [!].”²³ A Dumapostát eleinte kizárólag kommunista (erdélyi és emigráns) újságírók alkották, mint Gaál, Neumann, Korvin Sándor, később sokféle világnézetű közéleti-szellemi emberrel bővült. Bár nagyrészüik zsidó származású volt, az asztaltársaság nem volt jellegzetesen zsidó „intézmény”; „A magyarországi zsidó újságírók egy része, akik inkább ártatlan megszeppenésből tették át székhelyüket Erdélybe, mint a csínytevés büntudatából, a napilappá alakult cionista Új Kelet szerkesztőségében helyezkedtek el. Újvári Péter, Giszkalai János, Kacér Illés, Sas László, Szabó Imre, Faragó Miklós stb. voltak a kimagaslóbbak, valamennyi: fővárosi színvonal.”²⁴ Az asztaltársaság tagjai az ateistáktól az istenhívőig, a polgári radikálisoktól a konzervatívokig, a szociáldemokratáktól és a kommunistáktól a cionistákig és a szabadkőművesekig a korszak valamennyi irányzatának hívei közül verbuválódtak, a „csúcsértelmiségeiktől” Péter Lajos cipésmesterig.

A Dumaposta egyetlen ma ismert fényképén Gaál Gábor, Guzner Miklós, Kováts József, Köves József, Neumann Jenő, Rössler-Bocskói Viktor, Ruffy Péter, Szabó Béla, Szász Béla és Szász Endre látható.²⁵ A nagyszámú törzstagok és alkalmi látogatók (vidékről betérők, külföldi vendégek) közül mindeddig 78 író, publicistát, művészt, köztük a magyar irodalom számos nagy alakját, az irodalom- és sajtótörténet jelesét, ma már ismeretlen munkását és néhány román törzstagot sikerült azonosítani. Az asztaltársaság viszonylag állandó, ma 64 főben meghatározható tagságához tartozott *Barzilay István* sz. Eliezer Kugel (1906–1981) újságíró, prózaíró, költő, műfordító, aki kolozsvári tanulmányai után 1924-ben kapcsolódott be az *Új Kelet* szerkesztésébe. 1938–40-ben lapja palesztinai, majd az *Est*-lapok erdélyi tudósítója (1948-tól a Tel-Avivban újraindult *Új Kelet* szerkesztője). *Bányai* sz. Baumgarten László (1907–1981) jogász, politikus, közíró, szerkesztő, történész, nyugat-európai tanulmányai után az illegális KRP tagja. 1933-ban kommunista tevékenység miatt letartóztatták, 1934–40 között a MADOSZ kolozsvári központjának titkára. *Bárd Oszkár* sz. Wettenstein (1893–1942) orvos, költő, drámaíró, szerkesztő, 1911-től a kolozsvári *Haladás*, 1914-től az *Erdélyi Figyelő* szerkesztője, 1922-től a *Napkelet* főmunkatársa. A marosvécsi *Helikon* alapító tagja, 1929-től a *Korunk* főmunkatársa, az Erdélyi Irodalmi Társaság és a Kemény Zsigmond Társaság tagja. *Becsky Andor* (1898–1978) költő, író, újságíró, színháztörténész, a KRP tagja. Nyugati emigrációja idején a *Jövő Társadalma*, a *Független Újság*, a *Keleti Újság*, a *Korunk*, a *Napkelet*, a *Periszkóp* és az *Új Genius* munkatársa, hazatérése után a *Korunk* budapesti szerkesztője. *Tudor Bugnariu* (1909–1988) román kommunista publicista, politikus, filozófus, szociológus, Lucian Blaga tanítványa és veje. Az illegális KRP, 1932-től a kolozsvári Antifasiszta Bizottság tagja, 1932–33-ban a kolozsvári egyetemen a régi román nyelv és irodalom előadója. *Emil Cornea* (1898–1969), a nagybányai iskolához csatlakozott kolozsvári festő. *Dávid Antal Iván* (1913–1988) prózaíró, újságíró, erdélyi tárgyú elbeszélések, történelmi regények szerzője, 1935-ben a *Brassói Lapok*, 1936–41 között a *Keleti Újság* szerkesztője. *Demeter Béla* (1910–1952) közgazdász, újságíró, szerkesztő, szociográfus, politikus. Az *Erdélyi Fiatalok* (1930) alapító tagja, a *Keleti Újság* belső munkatársa. 1936–44-ben az *Erdélyi Gazda* szerkesztője, a Romániai Magyar Népközösség és az Erdélyi Magyar Gazdasági Egyesület vezetőségi tagja. *Demeter János* (1908–1988) kommunista jogász, publicista, politikus, Demeter Béla bátyja. Az *Erdélyi Fiatalok* alapító tagja, az illegális KRP *Falvak Népe* c. parasztlapjának

(1932–33) alapító főszerkesztője. 1944 végén a Magyar Népi Szövetség egyik vezetője, Kolozsvár alpolgármestere, nemzetgyűlési képviselője. *Dobó Ferenc* (1886–1965) jogász, jogi szakíró, szerkesztő, műfordító, kiadó. 1919–21-ben az *Ellenzék* főszerkesztője, a *Korunk* egyik alapítója. A kolozsvári Fő téri Lepage könyvkereskedés tulajdonosa, könyvsorozatok és az *Ex-Libris* c. többnyelvű bibliográfiai folyóirat kiadója, a város szellemi életének jelentős alakja. *Dsida Jenő* (1907–1938) költő, műfordító, szerkesztő. 1923-tól a *Cimbora* munkatársa, 1926-tól a marosvécsi Helikon tagja, 1927-től a *Pásztortűz* szerkesztője. Az *Erdélyi Helikon* munkatársa, 1929-től az Erdélyi Katolikus Akadémia titkára, az *Erdélyi Fiatalok* alapító tagja. 1934-től a *Keleti Újság* szerkesztője, az Erdélyi Szépművészeti Céh lektora, az erdélyi magyar Pen Club tagja, *Faragó Miklós* sz. Schnitzer (1884–1972) újságíró, könyvkiadó, *Az Est* munkatársa. A tanácsköztársaság bukása után Ausztriába, majd Romániába emigrált, a kolozsvári Pallasz Könyv- és Lapterjesztő Vállalat alapítója, 1926-ig igazgatója.

Gaal Gábor sz. Gál (1891–1954) szerkesztő, tanár, irodalomtörténész, író, kritikus. Az illegális KMP tagja, a tanácsköztársaság idején Lukács György közművelődési népbiztos munkatársa. 1926 őszén telepedett le Kolozsváron, 1928-ban kapcsolódott be a *Korunk* szerkesztésébe. *Gara Ernő* (1894–?) író, újságíró, szerkesztő. 1912-től a *Nagyvárad*, 1921-től a *Keleti Újság* belső munkatársa, bukaresti tudósítója. A *Szatmári Friss Újság* és a kolozsvári *Riport* alapítója, „az *Ellenzék* bátor riportere”. *Gáll Ernő* (1917–2000) publicista, szerkesztő, filozófus, 1937-től a *Korunk* munkatársa, 1942-től munkaszolgálatos. Jól jellemzi a Dumapostahagyomány eleven, sok évtizedes utóéletét, hogy Gáll egykor ott kapott, fűrgé mozgására utaló gúnynevét Huszár Sándor is megörökítette.²⁶ Gáll feljegyzése szerint 1979 „szeptemberi nyomott hangulatomat tovább mélyítette Huszár kulcsregényében való szerepeltetésem, amely aljasul úgy állított be, mint aki őt az ötvenes évek elején a felsőbb hatóságok előtt befeketítette.”²⁷ Huszár szerint ugyanis „a rangos *Világosságot az Igazságért* című napilapban” egy bizonyos cikket a „Szaladgál nevezetű medikus” közölte, aki „később a vakbél helyett a filozófiában nyert akadémikusi rangot”.²⁸ „Az inkriminált korszakban – írta Gáll 1980. február 26-án Huszárnak – Te is tudod – senkit sem »lepleztem le«, és senkit sem dobattam ki állásából. Ez nem érdem, hanem tény. Én is tudom, hogy az író szuverén és úgy alakítja a rendelkezésére álló életanyagot, ahogyan írása logikájából vagy az ábrázolt erkölcsi helyzetből kifolyólag szüksége van rá. Éppen ezért a Te szuverenitásod is megengedte volna (ha gondoltál volna erre, márpedig ennyire körültekintőnek kellett volna lenned), hogy a regényedben »szaladgál« figura rám hasonlító vonásait megváltoztasd, illetve elretusáld. Lehet, hogy számodra ez gyerekségnek tűnik, de – hidd el – sok keserves vívódástól mentesített volna. Keserveimet még az is fokozta, hogy [...] éppen azt fejtegetted nagy együttérzéssel, hogy én vagyok ebben a művelődésben a legtöbbször elárult pasas.”²⁹ Gáll később is visszatért „velem kapcsolatos »odafigyelésed« egy számomra annak idején sok keserűséget okozó rövidzárlatára. »Szaladgál« figurájára gondolok egyik regényedben, akit országszerte ismert »ragadványnevemet« viselve, sok – közös életrajzunkból ugyancsak ismert – tény és körülmény közepette, silány, karrierista, társait a hatalomnak kiszolgáló alakként mutatsz be. Amikor ezt az eljárást mélyen megbántottan sérelmeztem, Ti kioktattatok, írói szuverenitásra és a műfaj sajátosságaira hivatkoztatok.”³⁰ Gáll ragadványneve Hegedűs B. András 1987. március 30-án kelt születésnapjára köszöntőjében is fennmaradt: „maradj meg nekünk, mindnyájunknak, kis és nagy kö-

zösségeinknek olyanak, amilyen vagy, minden iránt érdeklődő értelmiséginek, nyughatatlan embernek, interkontinentálisan szalad-Gállnak [...]”.³¹ Szász János Gállhoz 1998. május 11-én írott levelében is felhozta: „Kántor-Lángék szemében temesvári (rosszul magyarul beszélő) zsidó gyerek voltam, [Balogh] Edgár szemében kozmopolita, Méliusz [József] kedvelt, és a Mordmajor, meg Szaladgáll.”³² A Dumaposta-vulgó legutóbb 1998 februárjában került elő, amikor a Gállt ért politikai támadások során Nagy László, a „megszállott kolozsvári vegyész, akit sohasem láttam”,³³ Gaál Gábort besúgónak, Gállt pedig az ötvenes évek kommunista főideológusának, sztálinistának és kaméleonnak minősítette. *Giszkalay János* sz. Widder Dávid (1886–1951) író, költő, drámaíró, műfordító, szerkesztő, könyvkiadó. Az Új Kelet szerkesztője, a cionizmus egyik legjelentősebb irodalmi képviselője. *Grois László* (?–?) a kolozsvári törvényszék egykori tanácselnöke, „hűvös és szenttelen, ravasz és befolyásos francia ivadék, Bánffy leghűbb embere”.³⁴ Az *Ellenzék* főszerkesztője, lapigazgatója, később az OMP bukaresti irodavezetője. *Guzner Miklós* (1905–1972) fogorvos, orvosi szakíró, fordító. Mecénás, Gaál Gábor barátja, a *Korunk* angol fordítója. *Jancsó Elemér* (1905–1971) irodalomtörténész, kritikus, tanár, szerkesztő. Az *Erdélyi Fiatalok*, majd a *Korunk* főmunkatársa, a *Helikon* szemleírója. *Hexner Béla* (1885–?) vegyész, bányamérnök, politikus, az Országos Magyar Párt Intézőbizottságának tagja. *Jámbor Ferenc* (1899–1964) gyógyszerész, újságíró, szerkesztő, 1927–40-ben az *Új Kelet* kiadója és szerkesztője (1927–40), az Erdélyi Zsidó Szövetség politikai főtitkára, az Erdélyi Magyar Újságírók Szövetségének vezetőségi tagja, az erdélyi Ha-Shomer ha-Za’ir vezetője (1941-ben vándorolt ki Palesztinába). *Járosi Andor* (1897–1944) evangélikus lelkész, teológiai tanár, író, szerkesztő, 1941-től az Erdélyi Egyházmegeye esperese. 1944 őszén elhurcolta a szovjet állambiztonság, Magnitogorszkban halt meg. A Világ Igaza (1999). *Jordáky Lajos* (1913–1974) szociológus, közíró, történész, politikus. 1931-től a Szocialista Ifjúsági Szövetség, 1933-tól a Szociáldemokrata Párt tagja. A Dumapostában Neumann Jenő a Galád Csecsemő névvel illette. *Kaczér Illés* (1887–1980) író, újságíró, színpadi szerző, 1923-ig az *Új Kelet* munkatársa 1926-ban Csehszlovákiába, 1938-ban Londonba emigrált. *Karácsony Benő* sz. Klärmann Bernát (1888–1944) ügyvéd, prózaíró, kritikus, színpadi szerző. 1934-től a marosvécsi *Helikon* tagja, a *Korunk* és az *Erdélyi Helikon* munkatársa. *Karádi Nagy Lajos* (1886–1965) jogász, sportújságíró, közgazdász. A *Magyar Újság*, az *Ellenzék* munkatársa, a két világháború között a FIFA nemzetközi labdarúgó bírása. *Kádár Imre* (1894–1972) költő, író, műfordító, szerkesztő, rendező, színigazgató, a Szépművéses Céh egyik alapítója. A *Keleti Újság*, a *Napkelet* (1920–22), a *Kulissza* (1922–23) szerkesztője, a *Mai Világ* (1927) és az *Erdélyi Hétfői Hírlap* (1928) főszerkesztője. A kolozsvári magyar színház igazgató-rendezője (1933–40), a helikoni íróközösség és a Kemeny Zsigmond Társaság tagja, az erdélyi magyar Pen Club főtitkára. *Kibédi Sándor* sz. Hrapka (1897–1941) költő, prózai és színpadi szerző, műfordító, szerkesztő. Volt fodrász, építőmunkás, vándorszínész, akrobata, céllövő. 1924-ben került Kolozsvárra, az Újságíróklub borbélyja, az emigráns Gaál Gábor magyar állampolgársága miatt 1931-től névlegesen a *Korunk* felelős szerkesztője. *Kertész Jenő* (1886?–1944) ügyvéd, kritikus, a marosvécsi Helikon tagja, a *Korunk* munkatársa. *Korvin Sándor* sz. Kálmán Imre (1912–1944) költő, műfordító, kritikus, közíró, irodalomtörténész. A *Nagyváradi Napló*, *Brassói Lapok*, *Független Újság* cikkírója, a *Korunk* belső munkatársa. 1938-ban tért haza Párizsból, a kolozsvári Munkás Athenaeum tagja, a második bécsi döntés után a *Népszava*, a *Magyar*

Nemzet munkatársa. Kovács Katona Jenő (1910–1944) kommunista költő, prózaíró, publicista, szociográfus. A Munkás Athenaeum előadója, Méliusz Józseffel és Korvin Sándorral a *Korunk* segédszerkesztője, felelős kiadója. 1944 végén elhurcolta a Gestapo. Kovács József (1906–1937) író, műfordító, kritikus, szerkesztő. Az Erdélyi Fiatalok tagja, a *Helikon*, a *Pásztortűz*, az *Ellenzék*, a *Keleti Újság* és a *Korunk* munkatársa, 1933-ban az Ady Endre Társaság alapítója Jancsó Elemérel. Kós Károly (1883–1977) építész, író, grafikus, politikus. A Szépművés Céh egyik alapítója, a helikoni íróközösség tagja, 1931-től az *Erdélyi Helikon* szerkesztője. Köves József (?–?) kolozsvári újságíró, a *Korunk* köréhez tartozott. Kőműves Nagy Lajos (1886–1977) színikritikus, újságíró, dramaturg. 1919-től a *Keleti Újság* munkatársa, 1941-től a kolozsvári magyar színház rendezője. Krenner Miklós (Spectator) (1875–1968) tanár, közíró, a két világháború között Erdély egyik legnagyobb hatású magyar publicistája. Az Erdélyi Irodalmi Társaság és a Kemény Zsigmond Társaság tagja, az Erdélyi és Bánsági Népkisebbségi Újságíró Szervezet elnöke. Az *Ellenzék* főmunkatársának 1930-ban gróf Bánffy Miklós hívta Kolozsvárra. Lakatos Imre sz. Lefkovic (1882–1944) orvos, publicista, szerkesztő, a helikoni közösség egyik legműveltebb tagja. 1907-től párizsi lapok munkatársa, 1914–18 között Kuncz Aladár rabtársa Noirmutier-ban. A *Zord Idő* munkatársa, 1925-től az *Ellenzék* külpolitikai rovatvezetője, az *Erdélyi Helikon* szerkesztője. Auschwitzban halt meg. Ligeti Ernő sz. Lichtenstein (1891–1945) író, költő, publicista, szerkesztő, a *Nagyváradi Napló*, majd a *Keleti Újság* munkatársa. A Szépművés Céh egyik alapítója, 1934-ben a kolozsvári *Független Újság* alapító tulajdonosa, Lakatos Imrével az erdélyi magyar Pen Club kezdeményezője. Marton Ernő (1896–1960) újságíró, szerkesztő, az *Új Kelet* alapító főszerkesztője. A Cionista Világszövetség Végrehajtó Bizottságának tagja, a Zsidó Párt bukaresti parlamenti képviselője, Kolozsvár alpolgármestere. Mátyás Mátyás (1888–1956) sebész, szülész-nőgyógyász, orvosi szakíró. 1919-ben a kolozsvári egyetem sebészeti klinikáját vezette, 1929-től saját híres Park Szanatóriumának igazgatója.

Nagy István (1904–1977) bútorasztalos, író, kommunista szakszervezeti vezető, politikus. 1933–34-ben az *Írjatok!* szerkesztője, Józsa Bélával; a Dumapostát ritkán látogatta. Neumann Jenő (1893–1978) kolozsvári kommunista ügyvéd. „A Duma-postánál nem is annyira Gaál Gábor volt a központ. Jobban szerette másodhegedűsként élnékíteni bemondásaival a társalgást. Aki a helyi, országos és nemzetközi érdekességeket összefogta, az rendszerint dr. Neumann Jenő volt [...], Gaál Gábor hű tisztelője. Akinek széles körű tudása, szellemes fejtegetései akaratlanul is azt a kérdést vetették fel hallgatójában: miért nem ír ez az ember?”³⁵ Az 1944. májusi kolozsvári deportálás idején Demeter János és Péter Lajos cipész bűjtatta.³⁶ 1945 után a Demokrata Zsidó Komité elnöke, a kolozsvári Fellebbviteli Tisztogató Bizottság tagja, a Bolyai Tudományegyetem tanára, káderosztályának vezetője. Nyíró József (1889–1953) író, közíró. A húszas években a *Keleti Újság* és a *Pásztortűz* munkatársa, a marosvécsi *Helikon* és az erdélyi magyar Pen Club alapító tagja, az *Erdélyi Helikon* és a *Korunk* szerzője. Olajos Domokos (1885–?) jobboldali újságíró, szerkesztő, politikus. A húszas években a *Magyarság* szerkesztője, 1924-től a Magyar Párt kolozsvári alelnöke, 1925 után az *Ellenzék*, 1929-től a *Keleti Újság* belső munkatársa. Közel félszáz sajtópere volt. Néhány emlékezetes címadása: *Mozdulatlan hulla a kút fenekén*, *Úgy nőtt fel, mint erdőn a fa – nem volt katona*, *Öngyilkos lett a vonaton Brassótól Kolozsvárig*, *Pohárköszöntővel a kezében halt meg*, *Megisméltódott a dél-amerikai föld-*

rengés Indiában.³⁷ Óvári Elemér (1876–1944) kolozsvári tisztii főügyész és felesége, Purjesz Olga (1881–1944) értelmiségi szalonja a kolozsvári magyar szellemi élet egyik központjának számított, ahol Ady, Bartók, Pablo Casals, Dohnányi Ernő, Fejér Lipót, Kodály Zoltán, Kuncz Aladár, Móricz Zsigmond, Bornemiszané Szilvássy Karola is megfordult. (A bohém Óvári a New York-beli Dumaposta mellett rendszeres vendége volt a „Nagy Jóskának” is.) 1944. október 11-én az egész családot, Óváriék csecsemő unokájával és a vendégekkel együtt máig ismeretlenül személyek megölték.³⁸ A tömeggyilkosságot egy a Maniu-gárdában megbújt vasgárdista csoport követhette el, melynek egyik tagja szovjet katonai egyenruhát viselt. A merénylet mások szerint az egyik vendég, vagy éppen Óvári ellen irányuló román-magyar személyes bosszú volt (a támadókat Óvári egyik régi ügyének vesztes alperese vezette).³⁹ Rössler-Bocskói Viktor (1902–?) jogász, közgazdász, publicista, szerkesztő, színműíró, műfordító. 1925-től kolozsvári napilapok közgazdasági rovatvezetője. Ruffy Péter (1914–1993) újságíró, a *Brassói Lapok* kolozsvári szerkesztője. Salamon László (1891–1983) költő, kritikus, szerkesztő. 1919 után *A Jövő Társadalma*, az *Új Kelet*, az *Auróra*, majd a *Korunk* és az *Erdélyi Helikon* munkatársa. Sas László (1893–1974) író, költő, közíró, szerkesztő, műfordító. A *Nagyváradai Napló* munkatársa, a *Keleti Újság* riportere, 1938-ig magyar és külföldi lapok gazdasági és politikai cikkírója. 1941-ben munkaszolgálatos, 1944-ben megszökött Auschwitzból. George Sbârcea (1914–2005) kolozsvári román zongorista, zenetörténész, író, újságíró, diplomata, a harmincas években a konzervatórium és a jogi kar hallgatója, az *Ellenzék* könyvtárosa. Raoul Șorban (1912–2006) román műkritikus, festő, politikus. A húszas évektől a kolozsvári királyi helytartó titkára, Iuliu Maniu támogatója. A negyvenes években a kolozsvári egyetemen tanult, Felvinczi Takáts Zoltán művészettörténész professzor munkatársa, 1945-től Benedek Marcell tanársegédje, később magyar-ellenes pamfletek szerzője. Sütő Nagy László (1894–1978) író, újságíró, kritikus. A *Kolozsvári Szemle* (1915; 1944-ig *Erdélyi Szemle*) alapítója, a *Kolozsvári Hírlap*, a *Cimbora* és a *Keresztény Magvető* munkatársa. Szabó Béla (?–?) író, a *Korunk* körének tagja. Szabó Imre (1884–1943) író, újságíró, műfordító. Az *Új Kelet*, 1930–31-ben a *Kelet Népe* szerkesztője, a *Zsidó Jövő* munkatársa. Szántó György (1893–1961) festő, író, szerkesztő, prózaíró, publicista. 1920-tól a kolozsvári román opera díszlet- és jelmeztervezője, 1925–26-ban a *Periszkóp* szerkesztője, a *Korunk* szerzője. Szász Béla (1910–?) jogász, újságíró, műfordító, szerkesztő. 1930–43 között a *Keleti Újság*, majd az *Ellenzék* és a *Magyar Újság* belső munkatársa. Szász Endre (1887–1944) a *Keleti Újság* főszerkesztője, „kölcsonös megbecsülésen alapuló, őszinte barátság fűzte Gaálhoz”, éppúgy, mint Tamásit, Ligetit és Szentimrei Jenőt.⁴⁰ Szenczei László (1909–1980) prózaíró, szerkesztő, műfordító, kritikus, író, esszéista, filozófus, kritikus. 1937-től a *Korunk* főmunkatársa, a marosvécsi *Helikon* tagja. Szentimrei Jenő sz. Kovács (1891–1959) költő, író, drámaíró, kritikus, szerkesztő, műfordító. Az *Új Erdély* (1920) alapítója, a húszas évektől a *Vasárnapi Újság*, a *Keleti Újság*, az *Ellenzék*, a *Brassói Lapok* munkatársa. 1932–35-ben az *Ellenzék* főszerkesztője, a *Korunk* főmunkatársa, az *Erdélyi Helikon* szerzője. Székely Béla (1891–1955) költő, publicista, pszichológiai szakíró. Az *Új Kelet* alapító szerkesztője, lapigazgatója, 1921–22-ben az *5 Órai Újság* felelős szerkesztője, az Erdélyi Zsidó Nemzeti Szövetség egyik vezetője. Szilágyi András (1904–1984) kommunista orvos, író, újságíró, a harmincas években Korvin Sándorral és Méliusz Józseffel a *Korunk* legszűkebb körében tagja. 1944-ben Dachauba deportálták. Szolnay Sándor (1893–1950) festő, 1921-től

Nagybányán dolgozott, Kolozsváron 1929-ben Kós Károllyal megalapította a Barabás Miklós Céhet. *Tamás Gáspár* (1914–1978) író, publicista, szerkesztő. 1935–36-ban az *Új Szó*, 1939-ig a *Brassói Lapok* munkatársa, a MADOSZ tagja. 1938-ban, majd 1942-ben illegális kommunista tevékenység miatt letartóztatták. *Tamási Áron* (1897–1966) író, publicista. Amerikából hazatérve 1926-tól az *Újság* és az *Ellenzék* munkatársa, az *Erdélyi Helikon* egyik alapító tagja, 1933-tól a *Brassói Lapok* és a *Korunk* főmunkatársa. *Újvári Péter* (1869–1931) regényíró, novellista, közíró. A századfordulón a *Szeged és Vidéke* felelős szerkesztője, 1907-től a *Budapest* és a *Magyar Hírlap* publicistája, a *Szombat* (1919) alapítója. 1920–23-ban az *Új Kelet* vezércikkírója. 1923-ban Csehszlovákiába emigrált. *Végh József* (1903–1945) író, újságíró, szerkesztő, riporter, színikritikus. 1930-tól a *Színház és Film*, 1933–41 között a *Kolozsvári Estilap* szerkesztője, 1938–40-ben az *Ellenzék* törvényszéki és városházi tudósítója, felelős szerkesztője.

A Dumapostának rendszeres vagy alkalmi látogatói voltak a környékről és Erdély más városaiból Kolozsvárra látogató írók, újságírók is, köztük a Csehszlovákiából kitiltott, akkor már Brassóból „betérő” *Balogh Edgár* (1906–1996) közíró, 1935-től a *Korunk* szerzője. Marosvásárhelyről érkezett a New York kávéházba *Benczel Béla* (1907–1991) újságíró, műfordító, a húszas években a *Brassói Lapok* vásárhelyi tudósítója, majd az *Új Kelet* munkatársa, és az ugyancsak Marosvásárhelyen élő *Bözödi György sz. Jakab* (1913–1989) író, költő, publicista, szociográfus, történész, *Korunk*-munkatárs. *Csehi Gyula sz. Klein* (1910–1976) irodalomtörténész, esztéta, kritikus, közíró, a harmincas évektől a *Korunk* munkatársa, az illegális KRP tagja 1943-as munkaszolgálatáig Nagyváradról érkezett a Dumapostába. *Franyó Zoltán* (1887–1978) újságíró, szerkesztő, író, költő, műfordító 1906-tól budapesti és vidéki lapok munkatársa, szerkesztője, a tanácsköztársaság és bécsi emigrációja után 1923-ban az aradi *Genius*, *Új Genius*, *Délután*, *A Hét*, *Szezon* és más lapok főmunkatársa, 1931–40-ben az 5 (később 6 Órai) *Újság* felelős szerkesztője Aradról és Temesvárról hozta a híreket. *Horváth Imre* (1906–1993) költő, a *Korunk* és az *Erdélyi Helikon* szerzője Nagyváradról, *Méliusz József sz. Nelovánkovics* (1909–1995) költő, író, publicista, 1932-ben az Erdélyi Fialatok tagja, 1934-től a *Korunk* főmunkatársa, 1935-től a *Brassói Lapok* bántási tudósítója Temesvárról, *Molter Károly* (1890–1981) író, kritikus, szerkesztő, a Szépmíves Céh lektora Marosvásárhelyről tért be a Dumapostához. *Salamon Ernő* (1912–1943) költő, szerkesztő, kommunista aktivista, a *Brassói Lapok* riportere, 1936-tól a *Korunk* és a *Reggeli Újság* szerkesztője 1937 után Marosvásárhelyről érkezett (addig Kolozsváron élt). 1941-ben internálták, 1942-ben munkaszolgálatra hívták be, egy év múlva Ukrajnában halt meg. Az asztaltársaság nagybecsű ritka magyarországi vendégei közé tartozott *Déry Tibor* (1894–1977) *Korunk*-főmunkatárs, aki Gaál Gáborral többször találkozott a New York teraszán,⁴¹ 1937-ben a Dumaposta belső asztalánál.⁴² Bizonyosan megfordult a körben *Karinthy Frigyes*, *Móricz Zsigmond*, *Szabó Dezső*, valószínűleg *Illyés Gyula* is. „És még sokan mások”: nagy magyar írók, akik klasszikus műveket alkottak, sokan, akik hasznosan formálták közönségük ízlését múlandó írásaikkal, és akik az egyre komorabb időkben nemzedékek mindennapi tájékozódását szolgálták. Akik élvezték eszmecseréik termékenyítő feszültségeit, a csípős és öldöklő tréfát, egymás társaságát a kollegiális együttlét barátságos menedékében.

■ JEGYZETEK

1. Ligeti Ernő: *A paradox Kolozsvár*. *Korunk* 1929. 5. 475.

2. Berez Géza: *Magyar újságírás Erdélyben 1919–1939*. Ablaka György Könyvnyomdája, Szeged, 1940. 40.

3. Méliusz József: *Az illúziók kávéháza*. Vallomások 1966–1971. Kriterion Könyvkiadó, Buk., 1971. 70.
4. Ligeti Ernő: i. m. EME: Erdélyi Múzeum-Egyesület (1859–1949; 1990–), EMKE: Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület (1885–1946; 1991–).
5. Bogdán Kálmán: *Óvály Elemér*. <http://www.nezon11.blogspot.hu/2007/07/bogdan-kalman-ovary-elemer.html?m=0>
6. Thury Zsuzsa: *Barátok és ellenfelek*. Szépirodalmi Könyvkiadó, Bp., 1979. 42.
7. Méliusz József: i. m. 71.
8. Bálint Tibor: *A Fejér Lótól a Zokogó Majomig 2*. <http://www.irodalmijelen.hu/05242013-0968>
9. Méliusz József: *Zárszámadás előtt?...* (Egy lehorgadt kedélyállapot röntgenfelvétele 1991-ben). Látó 1991.12. 1489. *Új Arcvonal*. Tizenkilenc fiatal erdélyi író antológiája. Minerva, Cluj-Kvár, 1931.
10. Méliusz József: *Napnyugati kávéház*. Kriterion Könyvkiadó, Buk., 1985. 68–68.
11. Méliusz József: *Cédulák*. Egyszemélyes kávéház. Pont Kiadó, Bp., 2002. 162–163.
12. S. Nagy László: *Harc a végeken*. Az erdélyi irodalmi küzdelmek hőskorából. Erdélyi Szemle, Cluj-Kvár, 1930. 9.
13. Méliusz József: *Az új hagyományért*. Irodalmi Könyvkiadó, Buk., 1969. 99.
14. A médiaholding vállalatai: Magyar Filmiroda Rt., Magyar Országos Tudósító Rt., Magyar Rádió és Telefonhírműadó Rt., Magyar Nemzeti Gazdasági Bank Rt., Szatmár Bereg Nyomda és Lapkiadó Rt., Dunaposta Hírlaptudósító Rt., Magyar Nemzeti Apolló Mozgófénykép Rt., Star Filmgyár és Filmkereskedelmi Rt., MONE Orvosi Műszerüzem és Kórházberendező Rt., Magyar Hirdető Iroda Rt.
15. Ormos Mária: *Egy magyar médiavezér: Kozma Miklós* – Pokoljárás a médiában és a politikában (1919–1941). I. PolgART Könyvkiadó Kft., Bp., 2000. 99–100.
16. Bálint Tibor: i. m.
17. Balogh Edgár: *Szolgálatban*. Emlékirat 1935–1944. Kriterion Könyvkiadó, Buk., 1978. 7.
18. Bányai László: *Gaál Gábor arcképehez*. Korunk 1974. 3. 408.
19. Demeter János: *Századunk sodrában*. Kriterion Könyvkiadó, Buk., 1975. 157.
20. Csapody Miklós: *Vendégek a szomszédvárból*. Filosz esszé a Korunkról és a Helikonról. In: *Félmúlt – jelen: Erdélyben – Európában (1926–2016)*. Szerk. Kovács Kiss Gyöngy. Komp-Press Kiadó –Korunk, Kvár, 2017. 119–136.
21. A „mord major” 80 éve született Gaál Gábor (1891–1954). Brassói Lapok 1971. márc. 6. 8.
22. *Beszélgetés a Korunk szerkesztőségében*. Kérdező: Pomogáts Béla. Tiszatáj 1976. 5. 22.
23. Salamon László: *Kávéházzól kávéháza*. In: Huszár Sándor: *Az író asztalánál*. Beszélgetések kortárs írókkal. Irodalmi Könyvkiadó, Buk., 1969. 233.
24. Ligeti Ernő: *Súly alatt a pálma*. Egy nemzedék szellemi élete. 22 esztendő kisebbségi sorsban. Fraternitas Rt., Kvár, é. n. [1941] 53.
25. Ligeti József: *Kortársi jegyzetek Gaál Gáborról*. Korunk 1971. 3. 388.
26. *Így láttam a trapézról*. Regényes botladozások több nemzedéken keresztül. Kriterion Könyvkiadó, Buk., 1979. 176.
27. Gáll Ernő: *Napló*. I. 1977–1990. Sajtó alá r. Gáll Éva és Dávid Gyula. Előszó Gálfalvi Zsolt. Polis Könyvkiadó, Kvár, 2003. 53. (1979. aug. végén–szept. elején-közepén)
28. Huszár Sándor: i. m. uo.
29. Gáll Ernő: *Levelek 1949–2000*. Sajtó alá r. Gáll Éva és Dávid Gyula, vál. Horváth Andor, bev. Salat Levente. Napvilág Kiadó – Komp-Press Kiadó, Bp.–Kvár, 2009. 319. (314)
30. Uo. 405. (418)
31. Uo. 527. (537)
32. Uo. 761. (788) „Kántor–Lángék”: Kántor Lajos – Láng Gusztáv: *Romániai magyar irodalom 1945–1970*. A könyvészeti adalékokat összeáll. Réthy Andor. Kriterion Könyvkiadó, Buk., 1971.
33. Gáll Ernő: *Napló*. II. 1990–2000. Sajtó alá r. Gáll Éva és Dávid Gyula. Polis Könyvkiadó, Kvár, 2003. 213. (1993. máj. 11.), a Szabadság c. kolozsvári napilapban megjelent cikksorozatában (uo. 197, 199, 203, 213, 221, 281, 337, 340, 345, 372, 387, 399–400, 402, 449, 464, 476–480.)
34. Mikó Imre: *Bánffy Miklós emberközelben*. In: Bánffy Miklós: *Emlékeimből – Huszonöt év*. Polis Könyvkiadó, Kvár, 2000. 348.
35. Bányai László: i. m. 408.
36. Löwy Dániel: *A Kálváriától a tragédiáig*. Kolozsvár zsidó lakosságának története. Koinónia Kiadó. Kvár, 2005. 240–243, 488.
37. Demeter János: i. m. 158.
38. Katona Szabó István: *A nagy remények kora*. Erdélyi demokrácia 1944–1948. Magvető Könyvkiadó, Bp., 1990. I. 58–60. és Carbonaro [Szócs Géza]: *Ha polip szuszog Kolozsvárott*. Szócs Géza Sziveri [János]-beszélgetőkönyvének II. kötete, vagyis a Függelék. Méry Ratio, Somorja, 2013. 32–37.
39. Dávid Gyula szóbeli közlése. Kolozsvár, 2015. máj. 27.
40. Méliusz József: *Kávéház nélkül*. Kriterion Könyvkiadó, Buk., 1977. 520.
41. Déry Tibor: *Kedves Korunk!* In: *Korunk évkönyv 1976*. Egy alkotó műhely félvszázados történetéhez (1926–1976). Kolozsvár–Napoca, 1976. 12.
42. Déry Tibor: *Kitörési kísérletek a magányból*. Erdélyi úti jegyzetek, 1937. In: *Uó: A halál takarítónője a színpadon*. Cikkek, nyilatkozatok, jegyzetek, 1921–1939. Die glückliche Familie. Sajtó alá r. Botka Ferenc. Petőfi Irodalmi Múzeum, Bp., 2004. 327–328.